

NEKE SPECIFIČNOSTI PNHBO - JEDINICA U POZADINI NEPRIJATELJA

Fizionomija borbenih dejstava u pozadini neprijatelja karakteriše se pokretljivošću i ofanzivnošću jedinica. To zahteva da se sa više pažnje razmotre i istaknu neki faktori koji imaju veliki značaj za ocenu mogućnosti NBH-zaštite ljudstva i borbenih sredstava u ratu.

Osnovu NBH-zaštite jedinica koje dejstvuju u pozadini neprijatelja, činiće manevar i brzina pokreta, dok će za operativne jedinice na frontu to biti fortifikacijski objekti. Naime, zbog velike dinamičnosti borbenih dejstava i ograničenih mogućnosti za ukopavanje i zaklanjanje, zaštita se zasniva najčešće na brzom napuštanju otkrivenih rejonu razmeštaja, marševanju prikrivenim pravcima (uz maksimalno raščlanjavanje) i brzom prebacivanju na drugo mesto ili pravac gde se neprijatelj tome ne nada. Isto tako, zaštita od naknadnog radioaktivnog zračenja zasniva se na kratkom boravku u rejonu izvora tog zračenja i ređe na zaštiti u zaklonima. Zaštita od kontaminiranja izvođiće se tako što će se prvenstveno koristiti sredstva za ličnu zaštitu, dok će se u rejonima razmeštaja koristiti adaptirana i prirodna skloništa kao što su jame, špilje, pećine, vododerine i sl.

Za jedinice koje dejstvuju u pozadini neprijatelja biće veća opasnost od hemijske i biološke kontaminacije nego od direktnih nuklearnih udara. Da bi mere i postupci koje radi toga treba preduzeti bili jasniji izneću neke specifičnosti ovog problema.

Nervni BOt mogu se brzo i iznenadno upotrebiti protiv žive sile. Verovatno je da neprijatelj neće stvarati smrtonosne koncentracije ovih BOt na širem prostoru i za duže vreme, jer to iziskuje utrošak ogromnih količina BOt i može za neprijatelja imati štetne posledice. Prema tome, bolje je pretpostaviti da će on najčešće nastojati da iznenadnim dejstvom BOt po određenim rejonima stvori tzv. borbenu koncentraciju sa takvom dozom BOt kojom se može izbaciti iz stroja i do 50% nezaštićene žive sile i da istovremeno kontaminira vodu i one artikule ishrane koji sadrže dosta masnoće. Posle upotrebe BOt neprijatelj će verovatno preduzeti napad odgovarajućim snagama i sredstvima. Treba računati s tim da će hemijski napad izvoditi iznenadno, što će uticati na mogućnost zaštite, otklanjanja posledica i sposobnost jedinica da se srede i nastave dejstva.

Ėfekat hemijskog napada zavisi od koncentracije pare BŌt u vazduhu i vremena izloženosti ljudstva dejstvu te pare. Pošto brzina kretanja ljudi ima veliki uticaj na efekat BŌt, treba računati s tim da će njihovo dejstvo na organizam zavistiti i od vrste poslova koje jedinice obavljaju u momentu hemijskog udara, tj. od njihovog stepena naprezanja. Poznato je da pri većem naprezanju, pri bržem i dubljem disanju, vojnik za kraće vreme udahne veće količine vazduha, a time i veće količine BŌt. Za vreme normalnog kretanja on udiše 15, pri brzom 25, a prilikom trčanja 40—60 litara vazduha za 1 minut. Ovo je vrlo značajan faktor za jedinice čije dejstvo u pozadini neprijatelja karakterišu pokreti i maksimalno fizičko naprezanje.

Kiša i sneg otežavaju koncentraciju BŌt i umanjuju im efikasnost. Jaka i dugotrajna kiša spira tečne i čvrste BŌt sa zemljišta i objekata, dok je slaba pogodna za primenu BŌt, naročito tečnih, jer ih ravnomerno rastura na većoj površini i ubrzava njihovo isparavanje. Vetar velike brzine otežava koncentraciju BŌt i prouzrokuje brzo razrađivanje KonZ. Iz svega ovoga proizlazi da loše vremenske prilike (jake i dugotrajne kiše, snežne mećave, tmurno vreme, magle, jake vetrove i sl.) treba smatrati povoljnim uslovom za prikriveno približavanje objektu napada, a ujedno i kao vrlo povoljnu okolnost da se jedinice odmaraju i pripremaju za narednu akciju, bez bojazni od hemijskog napada. Iako stvara pogodne uslove za upotrebu BŌt, noć i dalje ostaje „saveznik” jedinica koje dejstvuju u pozadini neprijatelja. Ona omogućava postizanje iznenađenja i dobro maskiranje pokreta i rejona razmeštaja. Budnost i maskirna disciplina naročito su potrebne u ranim jutarnjim časovima koji se smatraju najpovoljnijim za primenu BŌt.

Obično se smatra da je za primenu BŌt najpogodnije ravno, blago talasasto, otkriveno ili slabo pokriveno zemljište. Na planinskom terenu, zbog lokalnih strujanja vazduha, teško se može ostvariti željena koncentracija BŌt, a naročito na grebenima i padinama. Pošumljeno zemljište olakšava koncentraciju BŌt, ali su potrebne i znatno veće količine otrova nego na otkrivenom ili slabo pokrivenom zemljištu, jer se BŌt u šumi sporo rasprostiru. Zato je u šumama isparavanje tečnih BŌt sporije, pa je i postojanost KonZ veća. Tome se može dodati da su i na zemljištu koje je pokriveno visokim rastinjem tečni BŌt opasniji nego na otkrivenom. Za vreme savlađivanja KonZ veća je opasnost od kontaminacije. Vojnici se provlače kroz rastinje i tako rasturaju BŌt i pospešuju njegovo delovanje.

Biološka borbena sredstva izazivaju oboljenja ljudi, životinja i biljki. Premda je vrlo teško predvideti obim i svu težinu posledica upotrebe bioloških borbenih sredstava, ipak se može pretpostaviti da će u izvesnim situacijama ono otežavati dejstvo jedinica u pozadini neprijatelja. Uz sve ovo mislim da je važno istaći i to da pojačani fizički naponi ljudstva, loša i neredovna ishrana, slabi smeštajni i higijenski uslovi olakšavaju dejstvo bioloških borbenih sredstava.

Prvi uslov da mere budu efikasne je realna i blagovremena procena o postojanju i mogućnostima NBH-oružja.

Najefikasnija mera PNHBO je uništavanje neprijateljevih nuklearnih borbenih sredstava. Pri tom ne treba gubiti iz vida da će on preduzimati sve da bi to onemogućio. Zato će rampe (VP) za lansiranje nuklearnih projektila sa hemijsko-biološkim borbenim sredstvima štiti jakim snagama. To će biti rezerve i drugi ešeloni, u čijem se borbenom poretku nalaze ovi vatreni položaji. Osim tih snaga, korišće se i posebne pešadijske i druge jedinice kojima će to biti isključiv zadatak.

Zbog toga što će neprijatelj dobro organizovati obezbeđenje, može se pretpostaviti da će napad na VP lansirnih uređaja biti najčešće vrlo riskantan i da će to zahtevati pravo majstorstvo, odlučnost i inicijativu svih stepena komandovanja. Tu šablona niti će niti može biti. Sve će zavisiti od situacije, a u prvom redu od karakteristika cilja i sposobnosti komandnog kadra da službom izviđanja i osmatranja otkrije najpovoljniji trenutak za napad i odabere najkorisniji i najprikladniji metod dejstva.

Jedan od važnih uslova da napad na neprijateljeva N borbeno sredstvo uspe je da se blagovremeno otkrije njihovo dovlačenje i da se napadnu dok su još u pokretu, tj. pri izlasku na vatrene položaje. Iako treba ozbiljno računati sa obezbeđenjem tih sredstava, ipak će se pronaći pogodan trenutak za odlučan i brz prepad. Tako se neprijatelju mogu naneti ozbiljni gubici, ili se može prisiliti da za izvesno vreme odgodi upotrebu nuklearnih borbenih sredstava.

Druga povoljna prilika za napad na nuklearna borbeno sredstvo jeste kada su razmeštena na VP, a neprijatelj uvodi u borbu rezerve ili drugi ešelon. I treća je kad se lansirni uređaji i ostala nuklearna borbeno sredstva premeštaju na nove VP.

Biće, razume se, i drugih povoljnih prilika za napad na neprijateljeva nuklearna borbeno sredstvo, ali se one ne mogu predvideti. Pritom ne treba odbaciti ni iskustva ranijih partizanskih ratova. U našem NOR na primer, neprijatelj je često pogrešnom taktikom, uveren u nepogrešivost svojih pravilskih postavki i pridavanjem prioriternog značaja tehnicima, stvarao povoljne uslove za dejstvo naših jedinica. Sasvim je sigurno da će toga biti i u eventualnom ratu. Možda, čak i više, bar koliko se to može danas zaključiti po onom što se događa na vijetnamskom ratištu.

Polazeći od pretpostavke da će jedinice koje dejstvuju u pozadini neprijatelja biti izložene nuklearnim udarima projektila male snage (od 1 do 10 KT), pri grupisanju i razmeštaju ovih jedinica treba uzimati u obzir efekte tih sredstava. Ljudstvo van zaklona biće izbačeno iz borbe pri vazdušnoj eksploziji projektila od 1 KT na 850 m od NT, od 2 KT na 950, od 3 KT na 1.050, od 5 KT na 1.200 i od 10 KT na 1.500 m. Zato rastojanje između jedinica treba tome podrediti i obezbediti da jednim nuklearnim udarom ne bude ugroženo nekoliko jedinica. Koju jačinu projektila uzeti kao osnovu za prosečnu normu rastojanja između jedinica — ne može se šablonski

odrediti. Najbolje je uzeti u obzir efekat projektila od 10 KT. Međutim, u raznim situacijama se takvo rastojanje neće postići, ili neće biti potrebno da se jedinice rasturaju na veliko prostranstvo. Zato pri rešavanju tog problema treba početi od konkretnih uslova zemljišta, stepena zaklonjenosti i drugih faktora koji mogu uticati na efekte nuklearnog udara, odnosno treba uzeti u obzir sve što može umanjiti gubitke i, analogno tome, povećati ili smanjiti rastojanje između jedinica. Tako, na primer, ako su jedinice razmeštene bliže neprijateljevom rasporedu, njegovim garnizonima i uopšte na takvom mestu gde on ne može upotrebiti projektele veće snage (zbog rizika), rastojanje između jedinica biće manje i obratno. Znači, svaki proračun treba da se zasniva na proceni svih uticajnih faktora, s tim da raspored jedinica bude takav da ne umanjí efikasnost odbrane.

Savlađivanje ili obilaženje KonZ je posebna mera koja utiče na borbene mogućnosti jedinica u pozadini neprijatelja.

U svim vidovima borbenih dejstava, jedinice treba da obilaze KonZ. Ako to nije moguće, one savlađuju KonZ na jedan od predviđenih načina.

Kad je u pitanju obilazak KonZ, jedinice koje dejstvuju u pozadini neprijatelja imaće dosta problema. Da bi ga brzo i uspešno obišle, neophodno je da imaju dobro organizovanu službu izviđanja koja će otkriti KonZ, kao i stručno ljudstvo i savremena sredstva koja će obezbediti brzo i sigurno prikupljanje podataka o njegovoj vrsti i veličini. Kad se svi ti podaci obezbede, od starešina će se zahtevati da odaberu najpovoljniji način obilaska i organizuju njegovu izvršenje. Kad je reč o povoljnim uslovima, time se ne misli samo na to sa koje strane je najbolje obilaziti KonZ, već i kako nastaviti planirano dejstvo posle obilaska KonZ.

Često će se KonZ obilaziti sa one strane odakle duva vetar. Međutim, ako se pritom ne može izbeći kretanje jedinica kroz zonu širenja para BOt, i ne može potpuno paralisati njegovo dejstvo, korišće se sredstva za ličnu zaštitu i preduzimati drugi postupci da bi se smanjila kontaminacija ljudstva. Ako pri obilasku KonZ jedinica bude prisiljena da vodi borbu uz nužno korišćenje zaštitnih sredstava, njena borbena sposobnost će se znatno smanjiti. Iz ove konstatacije proizilazi zahtev da jedinice u pozadini neprijatelja moraju još pre odlaska na izvršenje borbenog zadatka raspolagati podacima o KonZ i unapred planirati njegovo obilaženje odnosno ne približavati mu se toliko blizu da se stvori situacija ograničenog manevra i nametne borba pod zaštitnim sredstvima, jer neprijatelj i želi da je dovede u takvu situaciju.

KonZ u pozadini neprijatelja savlađivaće se izuzetno i u povoljnim uslovima. Evo iz kojih razloga:

— jedinice koje dejstvuju u pozadini neprijatelja moraju ga savlađivati isključivo peške, isključujući mogućnost korišćenja zaplenjene tehnike neprijatelja (prvenstveno oklopnih transportera i drugih oklopnih vozila); tada će biti primorane da ga savlađuju uz maksimalno korišćenje zaštitnih sredstava; jasno je, znači, da se tu radi o izrazito nenormalnim uslovima koji će zahtevati maksimalno

fizičko i psihičko naprezanje ljudstva, a ti uslovi mogu biti još više pogoršani ako se KonZ savlađuje pod borbom, odnosno pri nepotpunom poznavanju situacije koja očekuje jedinicu po izlasku iz KonZ; ovo pogotovo, ako se radi o većem KonZ, kada postoji veća mogućnost da pre izlaska iz njega jedinica bude napadnuta iz vazduha ili od oklopnih snaga neprijatelja sa zemlje;

— pri savlađivanju radiološkog KonZ prethodno se određuje doza ozračenja koju ljudstvo može da primi pri savlađivanju KonZ; proračun se vrši na osnovu dužine izabranog pravca (dubine KonZ), prosečnog intenziteta, brzine kretanja, odnosno vremena zadržavanja na njemu; ova postavka je pravilna i ostvarljiva: međutim, kad je u pitanju savlađivanje radiološkog KonZ u pozadini neprijatelja, treba uzeti u obzir i druge elemente procene; prethodno određena doza ozračenja koju ljudstvo može da primi pri savlađivanju KonZ, može poslužiti kao realno merilo samo u onim situacijama koje sa stopostotnom sigurnošću garantuju da će se za predviđeno vreme izaći iz njega; koliko će takvih situacija biti ne može se unapred predvideti, ali, s obzirom na opšte uslove dejstva u pozadini neprijatelja, realno je očekivati da će ih biti vrlo malo;

— jedinice u pozadini neprijatelja moći će, s obzirom na mogućnost korišćenja priručnih sredstava, da izgrađuju prolaze u KonZ. Međutim, za tako obiman posao je potrebna i velika količina alata i dosta vremena — a to se uvek neće moći obezbediti. Znači, za ovaj metod savlađivanja KonZ teško će se obezbediti povoljni uslovi naročito kad postoji intenzivno izviđanje i dejstvo neprijatelja iz vazduha i istodobna opasnost od raznovrsnih protivgerilskih dejstava sa zemlje.

To su razlozi koji navode na zaključak da će jedinice u pozadini neprijatelja savlađivati KonZ samo kada ne postoji opasnost da ih neprijatelj iznenadi, dok se još nalaze na KonZ ili pri izlasku iz njega. Bez obzira na to što je celokupna aktivnost u pozadini neprijatelja vezana u izvesnom smislu za rizik, ipak se, kad je u pitanju savlađivanje KonZ, rizik ne bi smeo tolerisati do te mere da pogoduje neprijatelju, a što je najvažnije, ne sme se ići na takav rizik koji bi uslovljavao nepotrebne gubitke jer se tada vrlo teško nadoknađuju. Ovo tim pre što će jedinice u pozadini neprijatelja najčešće moći da obiđu KonZ, da ga primenom raznih metoda izmane-rišu i tako pronađu otvor koji vodi ka objektu napada bez upotrebe zaštitnih sredstava.

Stepen zaštite od kontaminacije zavisi od pravovremenosti i pravilnosti upotrebe zaštitnih sredstava. Iznenađni napad je najopasniji za jedinice koje se bore u pozadini neprijatelja. Zbog toga je potrebno i od prvorazrednog značaja da se stalnim ABH-osmatranjem na mestu i u pokretu pravovremeno otkrije opasnost i tako obezbedi vreme potrebno za primenu odgovarajućih mera zaštite. Treba imati na umu da će često odlučivati minute i sekunde. U takvim okolnostima, od celokupnog ljudstva se traži majstorstvo u rukovanju i održavanju zaštitnih sredstava. To je od posebnog značaja i zbog otežanog snabdevanja i zamene rezervnih, neispravnih i oštećenih delova zaštitne opreme.

Pri dejstvu u pozadini neprijatelja, od jedinica svih stepena će se zahtevati maksimalna pokretljivost, pa samim tim i da se kratko zadržavaju na jednom mestu. U takvim uslovima kolektivna zaštita će se najčešće bazirati na korišćenju raznih zemljišnih oblika i prirodnih zaklona, kao što su uvale, pećine, vrtače, jarkovi, kanali, useci, propusti i sl. Ovi objekti, uz malo podešavanje, mogu pružiti solidnu zaštitu od NHB-dejstva. Međutim, pri dužem zadržavanju u pojedinim rejonima biće korisno izrađivati veća ili manja skloništa i pokrivene zaklone za ljudstvo, naoružanje i druga materijalna sredstva i opremu.

Zimi se u snegu mogu izrađivati razne vrste skloništa. Pri tome treba imati u vidu da snežna pokrivka od 30 cm smanjuje naknadno radioaktivno zračenje za 50%.

Maksimalno korišćenje zemljišta i objekata dolazi u obzir i pri kretanju jedinica ka objektu napada, jer se tako postiže sigurnija zaštita od neprijateljevog osmatranja iz vazduha i sa zemlje, a time i od direktnih napada nuklearnih borbenih sredstava. Međutim, jedina deonica zemljišta može pružiti vanredne uslove za prikriven pokret, ali istovremeno i vrlo kritične uslove za jedinicu ako se tu zatekne u momentu nuklearne eksplozije. Takva deonica može biti idealna za zaštitu od neprijateljevog osmatranja iz vazduha, ali zato i vrlo pogodna za preduzimanje iznenadnih napada neprijatelja. Tako, na primer, kretanje pošumljenim zemljištem može da umanjí mogućnost neprijateljevog osmatranja iz vazduha, ali ako on izvodi nuklearni udar, jedinicu može zahvatiti plamen sa svih strana, što će znatno otežati ionako kritičnu situaciju koja je stvorena nuklearnim udarom. Na ostrvu Braču 1944. godine, na primer, topovskom i mitraljeskom vatrom sa borbenih čamaca koji su kružili oko ostrva neprijatelj je zapalio kompleks zemljišta u rejonu s. Sumartin baš u momentu kada su jedinice Prve dalmatinske proleterske brigade dobile naređenje da se hitno povuku i prebace na nove položaje, jer se očekivalo iskrcavanje svežih snaga neprijatelja sa kopna, kao pomoć ugroženom utvrđenju Sumartin. Zbog nesnošljive vrućine i očekivanja susretne borbe, posle izlaska iz paljevine, jedinice su jurnule kroz vatru, ali je otkazala veza između jedinica i oslabilo borbena osiguranje. To je dovelo i do žestokog okršaja između delova 1. i 4. bataljona jer su pogrešno pretpostavili da se radi o ustašama iz Makarske koje su se iskrcale na ostrvo.

Pored toga, kretanje uvalama, vododerinama, tesnacima i sl. obezbeđuje u velikoj meri tajnost pokreta, ali kada je verovatna upotreba NHB-sredstava, treba računati da će baš ta mesta biti izložena dužoj i intenzivnoj hemijskoj i radiološkoj kontaminaciji. Zbog toga se može realno pretpostaviti da će jedinice, krećući se u pozadini neprijatelja, najčešće morati, pored prilagođavanja okolnom zemljištu, koje pruža što veću zaštitu od osmatranja i dejstva iz vazduha, da istodobno imaju stalno u pripravnosti lična sredstva zaštite.

Da bi se umanjio efekat bioloških borbenih sredstava i u zdravstvenom pogledu održala na visini borbena gotovost jedinica koje

dejavstvuju u pozadini neprijatelja, neophodno je da im se posle napornih marševa i borbi daje odmor i obezbedi ishrana. Pored toga, stalnom kontrolom i drugim merama treba obezbediti održavanje lične higijene, pa makar to išlo i na uštrb planiranih aktivnosti u pozadini neprijatelja i iziskivalo prekid borbenih dejstava za izvesno vreme. U našem NOR-u je razmeštaj jedinica po naseljenim mestima radi odmora i pripremanja za narednu borbu bio vrlo česta pojava koja se u to vreme mogla tolerisati. Međutim, najčešće će biti nužno da se pri izboru rejona razmeštaja i odmora jedinica izbegavaju ona mesta, naselja i sl. koja mogu biti unosna za NBH-napade, ili su kontaminirana biološkim borbenim sredstvima. S tim u vezi biće neophodno da se preduzimaju sve mere kako bi se izbeglo kontaktiranje sa civilnim stanovništvom koje se izvlači iz zaraženih rejona i ne prikupljati ga u rejone koji će biti pogodni za razmeštaj jedinica. Ista je situacija i sa stokom za klanje ili transport, kao i drugim artiklima ishrane, jer neće biti uvek vremena ni mogućnosti da se razne bolesti pravovremeno utvrde lekarskim putem. Ovo dobija još veći značaj kad se zna da se posledice biološkog napada ne ispoljavaju odmah. Inkubacija varira od nekoliko sati do više dana.

Iz svega izloženog može se sagledati i potreba da jedinice koje dejstvuju u pozadini neprijatelja imaju, pored savremenih sredstava lične zaštite, i sredstva detekcije, dozimetrije i dekontaminacije, možda u većem broju nego one koje dejstvuju na frontu.

Što se tiče tehničkih postupaka i metoda izvođenja primarne dekontaminacije ljudstva, tehničkih sredstava i opreme, nema posebnih problema koji bi pri dejstvu u pozadini neprijatelja imali specifično obeležje. Problem je u borbenim mogućnostima ovih jedinica da sve te postupke obave pravovremeno, efikasno i u povoljnim uslovima. Ovo ističem u prvom redu zato što se, pored ostalih otežavajućih okolnosti, može pretpostaviti da će postojati i takve situacije da deo ljudstva pod borbom izvodi dekontaminaciju, odnosno da deo jedinice vrši dekontaminaciju pod zaštitom drugog koji vodi borbu.

Pored primarne, ne može se isključiti potreba i završne dekontaminacije, bar u nekim situacijama. Ističem ovo „bar u pojedinim situacijama” zbog toga što treba računati da situacija neće uvek biti povoljna za formiranje i rad dekontaminacionih stanica. Naime, realno je pretpostaviti da se uvek neće moći stvoriti takvi uslovi koji će istodobno omogućiti siguran rad dekontaminacionih stanica i garantovati bezbednost jedinica pri dekontaminiranju. Rešenja ovog problema mogu biti različita. Ona će zavisiti od konkretnih uslova i mogućnosti. Međutim, ne može se isključiti i takva mogućnost da se u pojedinim situacijama jedinica preseli sa jedne teritorije u pozadini neprijatelja na drugu, pa čak i u našu pozadinu, gde će se lakše i sa više sigurnosti obaviti potpuna dekontaminacija, lečiti i oporavljati kontaminirano ljudstvo.

Na kraju smatram da bi o ovim problemima trebalo razviti širu diskusiju i borbu mišljenja.

Potpukovnik
Ante BACINIĆ